

סיכום

ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות.

ופרש"י: ותכהין – בעשנן של אלו (שהיו מעשנות ומקטירות לעבודה זרה). דבר אחר: כשנעקד על גבי המזבח והיה אביו רוצה לשוחטו, באותה שעה נפתחו השמים וראו מלאכי השרת, והיו בוכים, וירדו דמעותיהם ונפלו על עיניו; לפיכך כהו עיניו. דבר אחר: כדי שייטול יעקב את הברכות.

צריך ביאור: מדוע צריך רש"י לחפש סיבות לפגיעה בראייתו של יצחק – והרי לכאורה הסיבה לכך מפורשת בכתוב: "ויהי כי זקן יצחק"!

התשובה לכך היא, שמאחר שמצינו שיצחק זכה לברכה מיוחדת מהקב"ה ("ויברך אלוקים את יצחק"), אין זה סביר שראייתו תיפגע מזקנה בלבד, ולכן יש צורך למצוא סיבות חיצוניות לכך.

העובדה שרש"י מביא על כך שלוש פירושים מלמדת שבכל אחד מהפירושים יש קושי שאין בשניים האחרים, ובנוסף לכך – בכל אחד מהם יש יתרון לגבי שני הפירושים האחרים (שאם לא-כן יכול היה רש"י להסתפק בשני פירושים בלבד). ובענייננו:

הקשיים בפירוש הראשון: (א) כיצד הזיק עשן נשי עשו, שהתגוררו מן הסתם בדירה משלהן, לראייתו של יצחק? (ב) מדוע לא הזיק העשן גם לרבקה?

הקושי בפירוש השני: מדובר בפירוש מדרשי מובהק, שאינו על-פי "פשוטו של מקרא".

הקושי בפירוש השלישי: אין זה סביר שהקב"ה יגרום ייסורים לאדם אחד (יצחק) כדי להיטיב לאדם אחר (יעקב). זהו הקושי הגדול מכולם, ולכן הביא רש"י פירוש זה אחרון.

היתרון בפירוש הראשון: זהו הפירוש היחיד הרמוז בכתוב (בפסוק הקודם) – "ותהינה מורת רוח ליצחק ולרבקה".

היתרון בפירוש השני: מאחר שהפגיעה בראייתו של יצחק היא שגרמה לכך שיעקב קיבל את הברכות, נמצא שלפי שני הפירושים האחרים נגרמו הברכות על-ידי דברים שליליים (לפי הפירוש הראשון – עשן עבודה זרה, ולפי הפירוש השני – רצונו של יצחק לברך את עשו), ואילו לפי הפירוש השני הן נגרמו על-ידי מאורע חיובי ונעלה (עקדת יצחק).

היתרון בפירוש השלישי: לפי שני הפירושים האחרים נמצא שעיניו של יצחק כהו שנים רבות לפני המאורעות המתוארים כאן, בניגוד למשמעות הכתוב "ויהי כי זקן יצחק – ותכהין עיניו מראות".

מהפירוש השלישי ניתן ללמוד עד כמה יש להיזהר מלשון הרע:

לכאורה, מדוע הוצרך הקב"ה להכהות את עיניו של יצחק כדי שיעקב יוכל לקבל את הברכות – והרי יכול היה לגלות ליצחק שעשו רשע? אלא שהקב"ה נמנע מלדבר סרה אפילו על עשו הרשע, על אף שכתוצאה מכך נאלץ יצחק לאבד את ראייתו למשך חמשים ושבע שנים; ואם בעשו כך – על־אחתי־כמה־ וכמה באדם מישראל.